O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

«O‘ZBEK TILINI DUNYO MIQYOSIDA KENG TARG‘IB QILISH BO‘YICHA HAMKORLIK ISTIQBOLLARI»

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari

2020-yil 19-20-oktabr

TOSHKENT - 2020

«O‘zbek tilini dunyo miqyosida keng targ‘ib qilish bo‘yicha hamkorlik istiqbollari»: xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari / Mas’ul muharrir – Sh. Sirojiddinov. -T.: 2020. - 550 bet.

Mas’ul muharrir:
Shuhrat Sirojiddinov,
filologiya fanlari doktori, professor

Tahrir hay’ati*:*
T. Tog‘ayev – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;
Z. Xolmanova – filologiya fanlari doktori, professor;
B.Mengliyev – filologiya fanlari doktori, professor;
M. Xakimova – filologiya fanlari doktori (DSc)
N. Ahmedova – filologiya fanlari nomzodi, dotsent
M. Umurzoqova – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
M. Xolmurodova – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Sh. Bobomurodova – filologiya fanlari nomzodi
K. Mavlonova – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori(PhD)

Ushbu to‘plamda «O‘zbek tilini dunyo miqyosida keng targ‘ib qilish bo‘yicha hamkorlik istiqbollari» mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjumanga yuborilgan maqolalar jamlangan. To‘plamda o‘zbek tilini dunyo miqyosida keng targ‘ib qilish uchun amalga oshirilayotgan ishlar, o‘zbek tilshunosligida bugungi kunda olib borilayotgan tadqiqotlar, xalqaro hamkorlik masalalari, o‘zbek tili va turkiy tillar tarixi, o‘zbek tilining boshqa turkiy tillar bilan o‘zaro aloqalarini o‘rganish va rivojlantirish masalalari, madaniyatlararo muloqot va o‘zbek tili taraqqiyoti, globallashuv va hozirgi turkiy tillar, o‘zbek tilini o‘qitish muammolari, kompyuter lingvistikasi kabi o‘zbek tilshunosligining nazariy va amaliy masalalari haqida so‘z yuritiladi.

Kitob filolog mutaxassislar, ilmiy tadqiqotchilar, magistratura va bakalavriat talabalari, shuningdek, keng o‘quvchilar ommasiga mo‘ljallangan

THE MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIAL EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF UZBEK LANGUAGE AND LITERATURE NAMED AFTER ALISHER NAVO‘I

“MATERIALS OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE ON THE THEME: “UZBEK LANGUAGE DEVELOPMENT AND PROBLEMS OF INTERNATIONAL COOPERATION”

October 19-20, 2020

TASHKENT - 2020

“Uzbek language development and problems of international cooperation”: materials of international scientific-practical conference” / Responsible editor – Sh. Sirojiddinov. -T.:– P. 550.

Responsible editor
Shuhrat Sirojiddinov,
Doctor of philological sciences, professor

Editorial board:
T.Togaev – PhD in philological sciences;
Z. Kholmanova – Doctor of philological sciences, professor
B.Mengliev – Doctor of philological sciences, professor
M. Khakimova – Doctor of philological sciences;
N. Akhmedova – PhD in philological sciences;
M. Umurzakova – PhD in philological sciences;
M. Kholmurodova– PhD in philological sciences;
Sh. Bobomurodova – PhD in philological sciences;
K. Mavlonova – PhD in pedagogigal sciences

This collection contains the articles submitted to the international scientific-practical conference “Prospects for cooperation in the promotion of the Uzbek language in the world”. The collection includes work on the promotion of the Uzbek language in the world, current research in Uzbek linguistics, international cooperation, history of Uzbek and Turkic languages, study and development of Uzbek language with other Turkic languages, intercultural communication and Uzbek language. Theoretical and practical issues of Uzbek linguistics, such as development, globalization and modern Turkic languages, problems of teaching Uzbek language, computer linguistics are discussed.

The book is intended for philologists, researchers, graduate and undergraduate students, as well as the general public.

Dunyodagi qadimiy va boy tillardan biri bo‘lgan o‘zbek tili xalqimiz uchun milliy o‘zligimiz va mustaqil davlatchiligimiz timsoli, bebaho ma’naviy boylik, buyuk qadriyatdir.

Kimda-kim o‘zbek tilining bor latofatini, jozibasi va ta’sir kuchini, cheksiz imkoniyatlarini his qilmoqchi bo‘lsa, munis onalarimizning allalarini, ming yillik dostonlarimizni, o‘lmas maqomlarimizni eshitsin, baxshi va hofizlarimizning sehrli qo‘shiqlariga quloq tutsin.

Shavkat Mirziyoyev

Men bugun aziz bolalarimizga murojaat qilib, ulug‘ alloma, XX asr boshida olti tilli – o‘zbek, arab, fors, hind, turk va rus tillarida lug‘at tuzgan Is’hoqxon Ibratning mana bu hikmatli so‘zlarini eslatmoqchiman: “Bizning yoshlar albatta boshqa tilni bilish uchun sa’y-harakat qilsinlar, lekin avval o‘z ona tilini ko‘zlariga to‘tiyo qilib, ehtirom ko‘rsatsinlar. Zero, o‘z tiliga sadoqat – bu vataniy ishdir”.

Shavkat Mirziyoyev

Davlat tili masalasi milliy g‘oyamizning asosiy tamoyillaridan biri bo‘lishi zarur. Yosh avlod qalbiga ona tilimizni bolalikdan singdirish maqsadida ta’limning barcha bosqichlarida o‘zbek tilini zamonaviy va innovatsion texnologiyalar asosida mukammal o‘rgatishga alohida e’tibor qaratishimiz lozim. Toki, bolalarimiz o‘zbek tilida ravon o‘qiydigan, ravon yozadigan va teran fikrlaydigan insonlar bo‘lib yetishsin.

Shavkat Mirziyoyev

Aqliy faoliyat fe'llari, ularga misollar bilan tanishish. Ularni boshqa fe'lning ma'noviy guruhlaridan ajrata olish, berilgan mavzu yuzasidan punktuatsiya va imlo qoidalari asosida aqliy faoliyat fe'llaridan foydalangan holda 12 yoki undan ortiq gapdan iborat matn yozish.

Miqdor sonlarning sanoq, dona, chama, taqsim, jamlovchi va kasr sonlarga bo'linishi bilan tanishish, ularning imlosi, ifodalanishi bilan bog'liq mashq va topshiriqlar ustida ishlash.

Sanoq son va uning ifodalanishi. Berilgan mavzu yuzasidan sanoq sonlarni qo'llagan holda fikr bildirish, mavzu muhokamasida o'z fikrlarini himoya qila olishga oid mashq va topshiriqlar.

Tasviriy matn, uning o'ziga xos xususiyatlari bilan tanishish. Berilgan mavzu bilan bog'liq tasviriy matn yaratish. Bunda materialni tartiblash va umumlashtirish, fikrlar va argumentlarni daliliy tafsilotlar bilan asoslab yozish qoidalariga amal qilish.

Berilgan mavzuda e'lon yozish, unda mavzuga mos keladigan til birliklaridan foydalana olish qoidalariga rioya qilish, e'lon matni va ko'rinishiga tanqidiy, ijodiy yondashishga oid mashq va topshiriqlar.

10- sinf. ***"Til ekologiyasi"***

Muayyan tildagi leksik birliklarni sof holda saqlab qolish va ulardan to'g'ri foydalanish mavzusida olib borilayotgan izlanishlar to'g'risida suhbat. Suhbat orqali ushbu harakatning ahamiyatini tushuntirish.

Ekoolam bilan bog'liq fikrlarni ifodalash, va ma'lumotlarni olishda tilning ahamiyati.

Ekologiya bilan bog'liq maxsus so'zlar: "tabiat", "yer", "yerosti", "yerusti", "atmosfera" kabilar bilan tanishish.

"Mening hayotim va ekologik global muammolar" mavzusida tahliliy xarakterdagi matn yaratish.

Inson salomatligiga ekoolam ta'siri mavzusida guruh bo'lib bahsga kirishish.

Yozma shaklda xulosalar chiqarish va yechimlar taklif qilishga oid topshiriqlar.

Mazkur dastur mohiyatidan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, keyingi yillarda takomillashtirib borilayotgan "Ona tili" darsliklarimiz mazmuniga muvofiq sinflararo uzviylikni nazarda tutgan holda keyingi avlod darsliklarini yaratish zarurati yuzaga kelmoqda. Bunda tilimizning boshqa fanlar bilan aloqasini ta'minlashga, ona tilining barcha ta'lim muassasalarida o'qitiladigan fanlar, o'quv predmetlarining o'rganish va o'rgatish vositasi ekanligini chuqur anglagan holda undan ilmiy va amaliy faoliyatda foydalanishga, ijtimoiy hayotning turli qirralarini aks ettirishga, shuningdek, ta'lim oluvchilarning yosh, gender va etnomadaniy xususiyatlariga, to'rtta lisoniy malakaning baravar shakllantirishga e'tibor qaratilishi lozim.

Mazkur o'quv dasturi loyiha xarakterida bo'lib, olimlar hamda amaliyotchi o'qituvchilarning takliflari va tanqidiy qarashlari asosida takomillashtirish nazarda tutilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлвнтириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида"ги Фармони. 2019 йил, 29 апрель.
2. Qodirov V., Mengliyev B.. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ona tili fanini o'qitishni rivojlantirish konsepsiyasi, 2020-yil.
3. Ona tili fani bo'yicha Milliy o'quv dasturi, 2020-yil.

Multimedia vositalaridan foydalanish yo'llari va afzalliklari
Ways and benefits of using multimedia tools

Kuldasheva Sanobar Xayotovna[*]

Annotation. *The article discusses ways to use multimedia in the classroom. The organization of multimedia lessins, its importance and benefits will be explained.*

Key words: *innovative technologies, multimedia tools, modeling, visual materials, lingvodidactics.*

Zamonaviy ta'lim tizimining rivojlanish tendensiyalari o'quv jarayoniga faol ta'limning turli shakllari, usullari va vositalarining keng joriy etilishi bilan uzviy bog'liq. Hozirgi kunda multimedia texnologiyalari ta'lim jarayonida yangi axborot texnologiyalarining jadal rivojlanayotgan sohalaridan biridir. Matn, nutq, grafika, animatsiya, musiqa, video va turli xil usullarning kombinatsiyasidan ona tili darslarida unumli va o'rinli foydalanib darsning mazmuni va shaklini ta'minlash o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda yangi imkoniyatlar eshigini ochadi: ma'lumotlardan tezkor foydalanish, audio va vizual materiallarni birlashtirib anglash, ko'rib idrok qilish mustaqil, ongli ravishda xulosa chiqarishni osonlashtiradi. O'qituvchi, olim va dasturchining integrativ yondashuvi yangi ta'lim muhitini yaratadi va sifatning oshishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Albatta, har bir o'qituvchining o'z ish usuli bor. Kimdir xat taxtasida ishlashga odatlangan, kimdir doska oldida turib tushuntirishni afzal ko'radi, kimgadir o'quvchilar atrofida erkin yurib tushuntirish osonroq. Har qanday usulda ham ko'plab o'qituvchilar darsning yangi mavzuni tushuntirish hamda mustahkamlash bosqichlarida ko'rgazmali materiallarni namoyish etish ehtiyojiga duch keladilar. Dars mashg'ulotlari shakli zamonaviy innovatsion yechimlar bilan uyg'unlashtirilgan bo'lishi kerak. Yangi innovatsion axborot muhitida o'quvchilar o'quv jarayonida faol qatnashadilar, mustaqil fikrlashni o'rganadilar, o'z nuqtayi nazarlarini ilgari suradilar, real vaziyatlarni tahlil qiladilar. Multimediya texnologiyalaridan foydalanish o'qituvchiga ko'rgazmali materiallar namoyishini yanada samarali boshqarish, guruh ishini tashkil etish, odatiy ritm va ish uslubini buzmasdan o'zlarining innovatsion ishlanmalarini yaratishga imkon beradi. [Yurova, 2011: 126]

Multimediali dars mashg'ulotlarida o'quvchiga ovozli ma'lumotlar (musiqa, nutq va boshqalar) hamda video ma'lumotlar (videolar, animatsion filmlar va boshqalar)ni uni qiziqtirgan fonlar orqali berishda imkon tug'iladi. Multfilmlar, videokliplar, harakatlanuvchi rasmlar va matnlar, tasvirning rangi va hajmini o'zgartirish, uning miltillab so'nib borishi yoki paydo bo'lishi, shubhasiz, bolada qiziqish uyg'otadi.

Multimedia dasturlari orqali ma'lumotni uzatishda turli axborot bloklarining o'zaro aloqasi (matn, grafika, audio va videokliplar) giperhavola orqali amalga oshiriladi. Giperhavola maxsus mo'ljallangan shaklda ekranga joylashtiriladi va o'z yo'nalishini belgilaydi.

Tasvirlarning xilma-xilligi, xayoliy tafakkurni o'quv jarayoniga faol kiritish o'quvchiga beriladigan materialni yaxlit idrok etishda yordam beradi. O'qituvchi nazariy ma'lumotlarni bayon qilish hamda namoyish qilish bilan birlashtirish imkoniyatiga ega. Multimedia texnologiyalari shunday imkoniyatni taqdim etadiki, unda ma'lumotlar odatiy mashg'ulotda bo'lgani kabi ketma-ket emas, balki parallel ravishda bir necha hislar (sezgi organlari) tomonidan idrok etiladi. Ko'rish va eshitishning bir vaqtda amalga oshishi hamda o'quvchining jarayonga faol harakat orqali ishtirok etishini ta'minlash o'quv materiallarini o'zlashtirish darajasini bir necha baravarga oshirishi muqarrar. Multimediya dasturlaridan sinfdagi dars mashg'ulotlarida, iqtidorli o'quvchilar bilan ishlash mashg'ulotlarida, past o'zlashtiruvchilar bilan ishlash mashg'ulotlarida, ona tili to'garaklarida, shuningdek uyda mustaqil ishlash uchun foydalaniladi. Faqatgina o'qituvchi tomonidan o'quv materialini o'zlashtirishning tezligi, material miqdori, qiyinchilik darajasini belgilash hamda, eng asosiysi, o'quvchida kerakli media

[*] Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti tayanch doktoranti, kuldashevasanobar01@gmail.com

vositalaridan o‘rinli foydalana olish malakasi va madaniyatini shakllantirgan bo‘lishi talab etiladi. Multimediali darslar orqali quyidagi ijobiy omillarga erishish mumkin:

1. O‘rganilayotgan materialni namoyish etish vositalarida yaxshiroq va chuqurroq tushuntirish orqali o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish.
2. Muntazam operatsiyalarni avtomatlashtirish natijasida sezilarli darajada vaqtni tejash.
3. O‘quvchini mashg‘ulot jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish, ularning kognitiv mustaqilligi va ijodini rivojlantirish.
4. Obyektlar va hodisalarni modellashtirish qobiliyatini shakllantirish, kompyuter texnologiyalaridan unumli foydalanishni o‘rgatish.
5. Ma’lumotni uzoq vaqt xotirada qolishini ta’minlash.
6. Istagan paytda qayta takrorlashga imkoniyat yaratish.
7. Ta’limni zamon bilan hamnafaslikda o‘rganish motivatsiyasini oshirish.
8. Axborot bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish (izlash, tanlash, qayta ishlash, ajratib ko‘rsatish, mantiqiy aloqalarni o‘rnatish va boshqalar).
9. Vizual-obrazli fikrlash, yozma va og‘zaki muloqot qobiliyatlarini shakllantirish.

Multimediali darslarda dasturiy ta’minot vositalari o‘qitishning an’anaviy texnologiyalarini to‘ldiradi. O‘quv ma’lumotlarini animatsiya va ovoz effektlari bilan jihozlangan diagrammalar, jadvallar, videoklip, audiomatnlar ko‘rinishidagi ko‘plab vizual tasvirlarni o‘quv jarayonining boshqa tarkibiy qismlari: maqsad, mazmun, o‘qitish usullari, o‘qituvchi va o‘quvshi faoliyati bilan uzviy bog‘liq holatda bo‘lishini ta’minlash lozim. Shuningdek, samarali yangi pedagogik texnologiyalar va tilni o‘qitish nazariyasi va amaliyotida doimo mavjud bo‘lgan vaqt sinovidan o‘tgan lingvodidaktik konstantalar o‘rtasidagi muvozanatni topish kerak. [Kashuk, 2014:48]

Multimediali darslarning ustuvor maqsadi o‘quv jarayonida zamonaviy axborotga boy muhitda o‘quvchilarning samarali mustaqil ijodiy faoliyat qobiliyatlarini rivojlantirishdir. Shuni inobatga olgan holda, multimedia dasturini ishlab chiqishda o‘qituvchi nafaqat mavzudagi o‘quv vazifalarini, balki maqsadlari (o‘quv, tarbiyaviy, rivojlanish)ni ham belgilab oladi, qo‘shimcha ravishda axborot madaniyati tarkibiy qismlari (kerakli ma’lumotlarni tanlash qobiliyatini rivojlantirish, axborotni texnik qayta ishlashning yangi usullari bilan tanishish, axborotni kompyuterda qayta ishlash bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish va h.k.)ni ham qamrab oladi.

Multimedia darslarining yana bir ahamiyatli tomoni shundaki, dasturdan ochiq va masofaviy darslarda birdek foydalanish mumkin. Ayniqsa, bugungi karantin davrida tashkil etiladigan masofaviy dars mashg‘ulotlarida ham multimedia vositalaridan unumli foydalanish ijobiy natijalarga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Юрова Ю. Инновационные лингводидактические аспекты адаптационной самостоятельной работы. Дисс. Кан.пед.наук. – Москва, 2011.
2. Жиндаева А. Моделирование лингвопрофессионального мультимедиа курса для дистанционного обучения иностранных абитуриентов-филологов. Дисс. Докт.пед.наук. – Москва, 2016.
3. Кащук С. Стратегия интеграции мультимедиа технологий в систему языкового образования: на примере обучения французскому языку. Дисс. докт. пед.наук. – Москва, 2014. – 427 с.
4. Морева Н.А. Технологии профессионального образования. 3-е издание. – Москва: Академия, 2008, – С.432.

5. Суропов Б. Электрон таълим муҳитида ахборот коммуникация технологиялари фанини ўқитишнинг методик таъминотини такомиллаштириш. Дисс. PhD. – Тошкент, 2019. –150б.

6. Таълимда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш. Педагогик дастурий воситалар. Маъруза матни. – // motm.tma.uz/site /wp-content/.../09/3-2-1-МАЪРУЗА.pdf.

Lingvistik kompyuter dasturlari uchun ma’lumotlar bazasi va lingvistik protsessor

Database and linguistic processor for linguistic computer software

Abjalova ManzuraAbdurashetovna*

Annotation: *The creation of linguistic programs for natural language processing (NLP) is determined by its formalization for computer technology. A language base is needed to create natural language translation products. Also, the formal model of the language is reflected in the linguistic processor. This article deals with a database of linguistic programs and a linguistic processor using the example of a machine translation program.*

Key words: *state language, lexicographic sources, dictionary, module, linguistic processor.*

O‘zbek tili Davlat tilimiz, davlatimizning milliy ramzi va milliy borligimizdir. Shu o‘rinda izoh beraman: nega milliy boylik emas, borlik. Chunki til topib olingan, yig‘ilgan va qo‘ldan boy berish ehtimoli bo‘lgan boylik emas, balki xalqimizning tili, madaniyati, xalqimiz o‘zligi va o‘zbekligini namoyon etuvchi ijtimoiy hodisa. Tilimizning ko‘plab imkoniyatlariga nisbatan so‘zlar xazinasi metaforasini qo‘llashimiz mumkin, lekin butun bir tilga boylik sifatida qarashimiz tanqidiy mulohazani yuzaga keltiradi. O‘zbek tilining mavqeyini mustahkamlash borasida fikr-mulohazalar azaldan davom etib kelyapti, lekin keyingi yillarda bu masala siyosiy islohot darajasiga ko‘tarildi. Jumladan, Respublikamiz Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni [1] e’lon qilindi. Unga ko‘ra Vazirlar Mahkamasi huzurida “Davlat tilini rivojlantirish departamenti” tashkil etildi va uning aniq vazifalari belgilab berildi. 2020-yil 10-aprelda O‘zbekiston Respublikasi Qonuni bilan “21-oktabr – O‘zbek tili bayrami kuni” etib belgilandi [2]. Davlat idoralari va tashkilotlari, jumladan, mahalliy hokimiyat organlarining davlat tilida ish yuritishi, davlat idoralarida davlat tili to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga qat’iy rioya etilishi ustidan nazorat olib borishini monitoring qilish tizimi yaratildi.

Yuqorida ko‘rsatilgan Farmonda davlat tilining xalqaro miqyosdagi o‘rni va nufuzi, uning boshqa tillar bilan aloqalari istiqbollarini belgilash, xorijda istiqomat qiluvchi vatandoshlar va o‘zbek tilini o‘rganish istagida bo‘lgan chet el fuqarolari uchun o‘zbek tili darsliklari va elektron dasturlarni ishlab chiqish va ularni keng miqyosda tarqatish; davlat tilining axborot va kommunikatsiya texnologiyalari, xususan, Internet jahon axborot tarmog‘ida munosib o‘rin

*Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti. manzura_ok@mail.ru

MUNDARIJA

Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich 9
Milliy qadriyatlarimizning boqiy timsoli

I SHU‘BA. O‘ZBEK TILSHUNOSLIGINING NAZARIY MASALALARI

1 *Ashirbayev Samixan* 12
Areal lingvistikada innovatsiya muammosi
2 *Berdialiyev Abduvali* 16
Fe’l grammatik shakllaridan birini hosil qiluvchi “-iz” unsuri va uning genezisi haqida
3 *Xudoyberganova Durdona* 19
O‘zbek lingvomadaniyatshunosligining dolzarb muammolari
4 *Lutfullayeva D. Saparniyazova M.* 23
Neyming texnologiyasi: neymlarning informativlik, kommunikativ natijaviylik va nutqiy ta’sir ko’rsatish funksiyasi
5 *Odilov Yorqinjon* 27
Til va jamiyat: o‘zaro ta’sirlashuv va takomillashuv
6 *Hakimova Muhayyo* 32
O‘zbek tilida konkretlik-abstraktlik shkalasi
7 *Umurzoqova Marhabo* 37
Segmentatsiya va parsellyatsiya munosabati
8 *Uralov Azamat* 41
Morfemikada murakkab shakllarning hosil bo‘lishi
9 *Kosheva Dilrabo* 46
Semantik tipologiya interdissiplinar fan sifatida
10 *Xidraliyeva Zoxira* 51
Iqon shevasida singarmonizm xususiyatlari
11 *Tojiboyev Botir* 55
Milliy-madaniy birliklar tilning milliy o‘ziga xosligini namoyon qiluvchi birliklar sifatida
12 *Alimova Shahnoza* 59
Xorazm qipchoq shevalarida arabiy qatlamga oid so‘zlar tahlili
13 *To‘xtaboyeva Muyassarxon* 62
Botu she’riyatida badiiy takror
14 *Karimova Shahloza Boykuzi qizi* 67
Hozirgi zamon tilshunosligida qo‘shma gaplar: ularning ta’riflari va metatili
15 *Andaniyazova Dilrabo* 70
Linguapoetic features of the precedent names in the Uzbek literary texts
16 *Suyunov Baxodir* 77
Terminlarni boshqa til birliklaridan farqlab olish masalasi
17 *Muqimova Zohida* 82
Maqollarning lingvopoetik va lingvomadaniy xususiyatlari (O‘tkir Hoshimov asarlari misolida)
18 **Sabirova Muxlisa** 85
Gazeta matnida performativ ifodani shakllantiruvchi vositalar
19 *Yandashova Tursunoy* 88
Go‘zallik konseptini ifodalovchi metaforik birliklar
20 *Xomidova Mahfuzaxon* 93
Sarlavha-intertekstlarning badiiy matn persepsiyasidagi o‘rni

21	***Barliboyeva Sitora*** Siyosiy matnlarda nutqiy ta’sir ko‘rsatish usullari	97
22	***Qodirova Xurshida*** Xorazm shevalaridagi laqablar va ularni tadqiq qilishning nazariy va amaliy ahamiyati	100
23	***Eshonqulov Oybek*** O‘zbek tili olmoshlarining xususiy belgilari asosida zidlanishi	102
24	***Yuldashev Doniyor Taxirovich*** Atoqli otlar – jamiyat hayoti ko‘zgusi	105
25	***Yodgorov Jaloliddin*** Onomatop va undov so‘zlar: lingvistik xususiyat va lingvopoetik ahamiyat	109
26	***Ro‘zimatova Dilnoza*** O‘zbekcha tibbiy terminlarni hosil qilishda semantik usulning ahamiyati	114
27	***Shamsiyeva Manzura Bababekovna*** Bilingvizm va bilingval fenomeni	11
28	***Jumashov Davlatyor*** Sabab ma’nosini bildiruvchi ko‘makchilar semantikasiga doir	121
	II SHU‘BA. TIL TARIXI VA TURKIY MANBALAR	
29	***Dadaboyev Hamidulla*** Xiva xonligi amaldorlari ierarxiyasining Ogahiy asarlarida ifodalanishi	125
30	***Sodiqov Qosimjon*** «Qutadg‘u bilig» uyg‘ur yozuvli qo‘lyozmasining tekstologik yutuqlari	128
31	***Islomov Zohidjon*** Mahmud Zamaxshariy “Muqaddimatu-l-adab” asaridagi “yasa” o‘zagidan yasalgan fe’llarning ma’no xususiyatlari	135
32	***Uluqov Nosirjon*** “Boburnoma” – o‘zbek tili gidronimiyasining noyob tarixiy manbasi	139
33	***Baxtiyor Abdushukurov*** “Devonu lug‘otit turk” va o‘zbek tili shevalari	142
34	***Tog‘ayev To‘lqin Mamanazarovich*** Rus tiliga o‘zlashgan ayrim turkiy (o‘zbekcha) so‘zlar haqida	146
35	***Berdak Yusufov*** Ikki tillilik va Navoiyning boshqa tillarga munosabati	149
36	***Primov Azamat*** Sharafiddin Ali Yazdiy “Zafarnoma” asari leksikasining genetik xususiyatlari haqida	154
37	***Berdiyev Husan*** Tarixiy leksikani o‘rganishda “Devoni hikmat” asarining o‘rni	159
38	***Hamroyeva Orzigul*** «Qutadg‘u bilig» asarida vazn va qofiya uyg‘unligi	164
39	***Ubaydullayev Alisher*** “Lug‘ati turkiy”da omonimlarni izohlash usullari	167
40	***Norbayeva Shukurjon*** Eski o‘zbek tili leksikasining o‘g‘uz lahjasi leksikasiga nisbati masalasi	171
41	***Saidnomonov Akmalxo‘ja*** Özbek dili tıp terminolojisinin gelişmesi	176
42	***Xudoyberdiyev Jo‘ra*** V.V.Radlov to‘garagi va lotin yozuviga asoslangan turkiy alifbolar masalasi	179

43	***Sabitova Tadjixon*** Ona tilim – millatim iftixori	184
44	***Xolmuradova Mushtariy*** “Qutadg‘u bilig”dagi nodir turkiy so‘zlar	189
45	***Muhammadiyeva Dilafro‘z*** “Boburnoma”dagi frazemalarning semantik tasnifi	193
46	***Muhammadaliyeva Madina*** Alisher Navoiy asarlarida qo‘llangan kasb-hunar nomlarining leksik-semantik xususiyatlari	197
47	***Ziyotova Surayyo*** “Mehrobdan chayon”da qo‘llangan frazeologik birliklar va ularning uslubiy xususiyatlari	201
48	***Sindorov Lutfulla*** «Hibatul haqoyiq» dostonida yasama leksemalarning qo‘llanishi	204
49	***Xudoyberdieva Sevara*** O‘zbek marketing terminlarini tartibga solish masalasida	206
50	***Xo‘janiyazova Shoxnoza*** Alisher Navoiyning manoqib asarlarida qo‘llangan adabiyotshunoslik va tilshunoslik terminlari	208
51	***Bozorova Nigora*** O‘zbek tili tarixi va uning manbalari	213
52	***Zokirova Mahmuda*** O‘zbek tili frazeologizmlarining o‘rganilish tarixi	217
53	***Aralova Lobar*** Rus tiliga o‘zlashgan turkizmlarning morfologik xususiyati	220

III SHU‘BA. MADANİYATLARARO MULOQOT VA O‘ZBEK TİLİ TARAQQİYOTİ

54	***Ahmet Karaman*** Özbekçeden türkçeye aktarmalarda art fiil sorunu	224
55	***Kurbanova Muhabbat, Furkan Ozan Öz*** Özbek türkçesi ve türkiye türkçesinde kalıp sözler konusunun karşılaştırmalı incelemesi	227
56	***Киндикова Нина Михайловна.*** Жанровое своеобразие творений В. Ядаганова	232
57	***Mamurov Kosimboy, Khamidova Mohina*** Use of uzbek by international organizations in Uzbekistan	236
58	***Nasirov Abdurahim*** Madaniyatlararo muloqot va o‘zbek tili taraqqiyotida iboralarning o‘rni hamda ahamiyati	240
59	***Xudaybergenova Zilola*** Til va madaniyat: o‘zaro munosabat va o‘zaro ta’sir masalasi	247
60	***Azimov Inomjon*** Ona tilimiz fidoyilari	252
61	***Sayidiraximova Nasiba Sayidmaxamadovna*** “Diskurs” tushunchasining lingvistik talqiniga doir	255
62	***Имамова Холида*** Turk tilida hurmatning rasmiy doiralarda ifodalanishi	257
63	***Ermatov Ixtiyor*** Tojikistonda o‘zbek tilshunosligi	260

64	***Сайфуллаев Бауыржап, Дуйсабаева Дилбар.*** Қазақ және өзбек тілдеріндегі соматикалық фразеологизмдер	264
65	***Ahmedova Nargiza Shixnazarovna*** Oʻzbek tilida oila konseptining ifodalanishi	268
66	***Qurbonov Abdujalil*** Oʻzbek millatining qiyofasi va maʼnaviy boyligi - oʻzbek tilidir	271
67	***Bazarov Bunyod*** The role of intercultural communication in study foreign languages	275
68	***Saydaliyeva Muxlisaxon*** Pretsedent birlik va pretsedent nom, ularning oʻzbek lingvomadaniy jamiyatida qoʻllanishi	277
69	***Karimova Feruzaxon*** Nega va nima soʻroq gapli dialogik birliklarning pragmatik mazmuni haqida	280
70	***Nasrullayev Nuʼmon*** Dil öğretiminde çokkültürlülük ekseninde kültür yaklaşımını temel alan öğretim programı	283
71	***Sabirova Ezoza Shuhrat kizi*** Some forms of legal terms in uzbek lexicography	289
72	***Axmedova Aziza*** Choʻlpon asarlarida intertekstuallik	291
73	***Abdullayev Amirulla*** Ingliz tilida harakat tarzi maʼnolarining ifodalanishi	294
74	***Xolmurodova Madina*** Madaniyatlararo muloqotda oʻzbek adabiyotidagi “Oʻtkan kunlar” realistik romani	297
75	***Saparbaeva Gulandam Masharipovna, Azatova Nodira Anvarbek qizi*** Translation strategies of culture-specific word in fairy-tales from and into the uzbek language	299

IV SHUʻBA. GLOBALLASHUV VA HOZIRGI TURKIY TILLAR

76	***Erhan Solmaz*** Kültür taşıyıcısı olarak “efendi latifeleri”	304
77	***Abdullayev Sayfulla*** Uyghur tilini musteqil revishte uginish mesililiri	309
78	***Veli Savaş Yelok*** Özbek Dili ve Edebiyatının Öğretimi	312
79	***Kaljanov Ali*** Ibrayım Yusupov shıǵarmalarında omonimlerdiń qollanılıw ózgeshelikleri	315
80	***Xolmanova Zulxumor*** Turkiy tillar qiyosiy-tarixiy grammatikasining taraqqiyot xususiyatlari	320
81	***Abdurahmonova Muqaddas, Alovuddinova Nodira*** Turkiy tillardagi kelishik kategoriyasi haqida ayrim mulohazalar	323
82	***Oʻrazova Iqbol*** Frazemalarning shevada qoʻllanishi	326
83	***Bobomurodova Shoira*** 20-30-yillar oʻzbek va tatar tilshunosligi orasidagi oʻzaro hamkorlik aloqalari	331
84	***Safarova Zilola*** Ingliz va oʻzbek maqollarida “yetim” va “yetimlik” tushunchalari talqini	337

85	***Mavlyanov Sanjar*** O‘zbek tilida diplomatik terminlar o‘rtasidagi leksik – semantik xususiyatlar	340
86	***Абдуллаева Гәүһәр*** Төрки телләрдәге полипредикатив конструкцияләр	345
87	***Hojiyeva Nigina*** Olma leksemasi xususida	347
88	***Hasanov Abdumannon*** Dialektlar – til leksikasini boyitish manbayi	353

V SHU‘BA. AMALIY TILSHUNOSLIK VA LINGVODIDAKTIKA

89	***Mengliyev Baxtiyor*** O‘zbek tili taraqqiyoti va rivojlanish omillari	358
90	***Mengliyev Baxtiyor, Xamroyeva Shahlo*** Turkiy tillardagi morfologik analizatorlar xususida	360
91	***Qurbonova Munavvara Abdujabborovna*** O‘zbek nutq sintezatori uchun leksikografik manbalar ta’minoti	364
92	***Ernazarova Manzura, Bazarbayeva Navbahor*** Grammatik ma’noning lisoniy va pragmatik omillar hamkorligida o‘rganilishi	366
93	***Azimova Iroda Alisherovna*** O‘zbek tilidagi agrammatik afaziyada fe’llarning tushunilishi	371
94	***Gatiatullin Ayrat, Abduraxmonova Nilufar*** O‘zbek tilining lingvistik ma’lumotlar bazasini shakllantirishda “turkiy morfema” portali instrument sifatida	376
95	***Xamroyeva Shahlo*** O‘zbek tilshunosligida axborot-qidiruv tizimlari lingvistik ta’minoti borasidagi ishlar haqida	385
96	***Eshmuminov Asqar*** Jahon va o‘zbek tilshunosligida korpus lingvistikasining tadrijiy taraqqiyoti	388
97	***Yo‘ldoshev R. A.*** O‘zbek tilida nomsiz, o‘gay qo‘shimchalarning kategorial o‘rni haqida	392
98	***Mo‘ydinov Qodirjon*** O‘zbek tilidagi ayrim terminlarning sud nutqida qo‘llanishi	396
99	***Ibragimova Guli Toirovna*** O‘zbek tili milliy korpusining interfeysini shakllantirish algoritmi	398
100	***Gulyamova Shaxnoza*** Omonimlarning kompyuter lingvistikasidagi tadqiqi	401
101	***G`aybullayeva Nafisa*** Tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasiga oid ayrim mulohazalar	408
102	***Turdaliyeva Dilfuza Soloxidinovna*** Xalq maqollari mualliflik variantlarining badiiy nutqdagi o‘rni	409
103	***Mengliyeva Munira*** O’zbek tilidan ingliz tiliga tarjima qilishning amaliy masalalari	411
104	***Abdullayeva Oqila*** Korpus lingvistikasi va soha rivojidagi o‘ziga xosliklar	407
105	***Ahmadova Umida*** Perifrazalarning milliy-etnik xususiyatlari	411

106	***Aqmanova Shahnoza*** Son turkumiga oid so‘zlar asosida shakllangan biblionimlar	415
107	***Axmedova Dildora*** Semantik razmetkaning o‘rganilishi va amaliyotda qo‘llanilishi	417
108	***Pardayeva Madixabonu*** Abdulla Qodiriy hajviy asarlarida sarlavha va taxallusni ifodalovchi leksemalar tahlili	420
109	***Ravshanova Ra’no*** O‘zbek muloqotida murojaatning noverbal shakllari	423
110	***Yunusova Shakhnoza*** On advertisement lexis (Slogan based research)	427
111	***Saidova Farida*** Mustaqillik davri o‘zbek tilshunosligi terminologiyasidagi o‘zgarishlar	430
112	***Qobulova Nodira*** Asar tilida leksik qatlamlarning o‘rni	437
113	***Safarova Go‘zal Qudratovna*** Sotsiolingvistik tadqiqotlarda til va madaniyat uyg‘unligi	439
114	***Zaripov Rafiqjon*** Mustaqillik davrida O‘zbekistonda alifbo va imlo masalalari: muammolar va yechimlar	442
115	***Saidaxmedova Odinaxon*** Ona tilida morfemalarning o‘zlashish tartibi (turli tillar misolida)	450
116	***Xoliyorov O‘ral*** Xorij lingvodidaktikasining elektron ta’lim resurslaridan foydalanish tajribasi xususida	453
117	***Xolova Muyassar*** Dialektologik atlas - shevalar korpusida bazaviy ma’lumotlar ombori sifatida	457
118	***Yunusova Durdona*** Shavkat Rahmon ijodida sifat so‘z turkumiga doir so‘zlarning metafora hosil qilish usullari	463
119	***Muborak Shoh Fulodiy*** Afg‘oniston o‘zbek shevalaridagi otchilikka oid so‘zlarning “O‘zbek tilining izohli lug‘ati”da berilishi	467
120	***Hamidova Iroda*** Analysis of the concept of "spirituality" in dictionaries and modern scientific literature	470
121	***Muxitdinova Xadicha*** O‘zbek tili ta’limining milliy konsepsiyasi: mavjud muammolar, istiqboldagi vazifalar	472
122	***Enazarov Tolib Djumanazarovich*** “O‘zbek dialektologiyasi”ni o‘qitish va bu sohada tadqiqotlar olib borish metodikasi xususida	477
123	***Adilova Saodat*** Chet elliklarga o‘zbek tilini o‘qitishning o‘ziga xosliklari	481
124	***Qarayeva Beg‘am*** O‘zbek tilini ikkinchi chet tili sifatida o‘rganishda ona tilining roli (o‘zbek va rus tillari misolida)	484
125	***Yuldasheva Nilufar Abdullayevna*** Tilimiz sergaklikni talab qiladi	487
126	***Islomov Ikrom***	489

Maktab ona tili ta'limida lug'at bilan ishlash
127 ***Mavlonova Klaraxon*** 492
Ona tili ta'limini takomillashtirish zarurati
128 ***Kuldasheva Sanobar*** 505
Multimedia vositalaridan foydalanish yo'llari va afzalliklari
129 ***Abjalova ManzuraAbdurashetovna*** Lingvistik kompyuter dasturlari uchun ma'lumotlar bazasi va lingvistik protsessor 507

130 ***Вохидова Ситорабону*** 510
Родственные языки и их особенности при обучении английскому языку
131 ***Sharipov Sohib*** 513
O'zbek tilining maktab o'quv lug'atlarida til va madaniyat yaxlitligi talqini masalasi
132 ***Quronov Sa'dullo*** 518
Nutqiy mavzularning belgilanishiga doir
133 ***Saydaxmedova Zeboxon*** 520
Ona tili o'qitish jarayonida kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan o'quv topshiriqlaridan foydalanish metodikasi
134 ***Toyirova Gulsanam*** 523
Til ta'limidagi muammolar va ularning yechimlari
135 ***Xakimova Nilufar*** 525
Ona tili darslarida o'qib tushunish malakasini rivojlantirish
136 ***Tursunov Shokirjon*** 530
Ona tili ta'limida og'zaki nutqni baholash masalasi
137 ***Yakubova Feruza*** 533
Erkin Vohidov she'riyatida ma'nodosh so'zlarning qo'llanishi
138 ***Abdurahmanova Sayyora Bozorboy qizi*** 537
O'zbek kompyuter lingvistikasi va avtomatik tahrir dasturini yaratish tamoyillari

«O'ZBEK TILI DUNYO MIQYOSIDA KENG TARG'IB QILISH BO'YICHA HAMKORLIK MASALALARI »
mavzusidagi
xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari

Texnik muharrir:

Botir Tojiboyev

Musahhihlar:
Shahlo Xamroyeva
Nilufar Abdurahmonova